

УДК 001.83:334.012.32(477)

Даньків Й.Я., Попович М.С., Волошина Ю.Я.

СПІВПРАЦЯ УНІВЕРСИТЕТІВ І ПІДПРИЄМСТВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ

У науковій статті дається розгляд поняття «співпраця університетів і підприємств», вивчаються як позитивні, так і негативні наслідки кооперації університетів і підприємств. Досліджуються окремі аспекти регіонально-територіального співробітництва університетів і підприємств. Розглядаються основні причини взаємодії університетів і підприємств.

Ключові слова: співпраця, кооперація, розвиток, університет, підприємство, соціальний ефект.

ВСТУП

Співпраця університетів і підприємств є дуже важливою на етапі становлення багатосторонніх економічних відносин. Співробітництво з промисловістю має вирішальне значення для науковців у забезпеченні їх додатковими знаннями, які базуються на практиці, а також обробці отриманих даних з індустріального виробництва для подальшого вивчення та дослідження. У свою чергу, співпраця з університетами має вирішальне значення для

організації спільних науково-дослідних проектів з метою розробки рішень для виробництва в цілому, більш раціонального використання наявних ресурсів, а також зменшення матеріаломісткості на підприємствах. Обидві сторони повинні бути зацікавлені в кооперації з метою розробки нових виробництв, методів і технологій. Для зміцнення взаємного співробітництва і підвищення цінності такої діяльності, потрібно набагато більше уваги приділяти вирішенню спільних питань як з боку промисловців і науковців, так і органів місцевого самоврядування та уряду. Одним із розробників у спільних проектах повинен стати університет як центральна методологічна база. Стосовно підприємств, вони також повинні розвивати та стимулювати процес взаємодії максимально достовірними даними, фінансово-обліковими

© Даньків Йосип Якимович, к.е.н., професор, професор кафедри

Попович М.С., студент 4-го курсу факультету економіки УжНУ

Волошина Юліана Ярославівна, викладач кафедри економіки підприємства УжНУ

можливостями, готовністю до польових експериментів та впровадженню інноваційних рішень. І все це можливе лише за умови зацікавленості промисловців у хороших результатах діяльності обох елементів як для свого підприємства, так і для галузі в цілому.

Дослідження співпраці між університетами й підприємствами в Україні майже нерозглянуте, але є перші кроки у вирішенні даної проблеми, зокрема кооперації, присвячена діяльність таких вітчизняних та зарубіжних учених, як Леся Гуменна [1], Сара Джонс, Стівен Клулов [4], Свен Ландж [5] та інших. У перерахованих працях розроблялися теоретичні та методологічні аспекти співробітництва, детально аналізувалися мотиваційні та спонукальні чинники.

Метою даного дослідження є аналіз співпраці університетів і підприємств на сучасному етапі розвитку соціально-економічних відносин України, а також впровадження світового досвіду використання інновацій у процес виробництва. За наслідками дослідження сформульовані основні напрямки роботи, одержані результати можуть бути використані для розробки проекту по удосконаленню кооперації між ланками виробництва.

В ході наукового дослідження були використані наступні спеціальні економічні методи дослідження: збору інформації, обробки інформації, проведення аналітичної роботи, індукції, дедукції, групування, узагальнення.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що надзвичайно актуальним є вивчення даного питання, так як існує багато проблем, які виникають під час спільної діяльності між університетами і підприємствами. Зокрема, автори Сара Джонс і Стівен Клулов виділяють такі чинники: відсутність довіри з питань інтелектуальної власності, невизначеність щодо потенційних вигод від спільної роботи, нерациональність у використанні як теоретичних, так і практичних знань, труднощі по обидві сторони щодо першого кроку у вирішенні поставленої мети [4].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Співпраця, співробітництво — спільна з ким-небудь діяльність, спільна праця для досягнення мети. Це рекурсивний процес, в якому двоє або більше людей або організацій працюють разом задля досягнення спільних цілей, мети за допомогою обміну інформацією, навчання і досягнення консенсусу.

На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в тому, що коли компанії та університети працюють в тандемі, щоб розширити межі діяльності, вони стають потужною рушійною силою інновацій та економічного зростання. Силіконова долина є яскравим прикладом цього. Вже більше п'яти десятиліть, щільною співпрацею у регіоні призвели до виникнення і розвитку нових технологій з шаленою швидкістю, і перетворилися, в той же час, на галузі модернізації ролі університету в цілому. Зараз на території долини знаходиться близько 20 найбільших світових

компаній, що займаються сферою високих технологій, тисячі різних фірм і підприємств.

Створення світового центру високих технологій і виникнення таких відомих у даний час компаній як Hewlett-Packard, Apple Computer, Intel, Advanced Micro Devices (AMD) індустрія зобов'язана Стенфордському університету, якому належала ідея створення зони досліджень новітніх технологій.

Цей вид стратегічного співробітництва є вищим пріоритетом діяльності не лише для міжнародних досліджень університетів, а й всебічного розвитку регіонів. Одними із основних переваг для підприємств є: суттєві потоки зовнішнього фінансування, більша кількість кадрів задіяна у кооперації, розширення можливостей для вчених і студентів щодо робіт по новаторським дослідженням, більше можливостей для випускників вузів по подальшому працевлаштуванню на роботу, масштабніші та якісніші результати дослідження, тощо.

Найбільш бажаними є стратегічна і довгострокова співпраці. Оскільки вони будуються навколо спільного бачення досліджень і тривають протягом довгого періоду часу, як в середині галузі, так і на зовні - створення глибоких професійних зв'язків, довіри і позитивних переваг, які в сукупності працюють, щоб подолати або хоча б знизити різкий соціально-культурний розрив між науковими установами та промисловістю. "Це люди, які розуміють обидва світи – науковців і бізнес - що і є рушійною силою успішного партнерства", - говорить Алан Бегг, старший віце-президент групи розвитку технологій, SKF Group. [4]

Закордоном існують інші приклади такої співпраці, зокрема досить успішної між Тартуським університетом (Естонія) із приватними підприємствами. В Естонії процес впровадження наукових розробок та технологій у виробництво фінансується Європейським фондом регіонального розвитку. Він виділяє кошти двом взаємодоповнюючим структурам, таким як: Enterprise Estonia, що підтримує приватні компанії (приватні компанії отримують кошти, які призначені для замовлення науково-технічних послуг або закупівлі технологій в інститутах та університетах Естонії) та фонду Archimedes, який виділяє кошти для інститутів та університетів на прикладні дослідження при умові, що до них будуть залучені приватні компанії. Тобто, процес стимулювання трансферу технологій йде за двома напрямками: з одного, зацікавлюються представники промисловості та бізнесу у співпраці з науково-дослідними організаціями, з іншого боку – стимулюється розвиток прикладних напрямків досліджень, які мають попит на ринку. В Естонії проміжною ланкою між науковими установами і виробництвом виступають відділи трансферу технологій або технологічні центри, які створюються при університетах та інститутах. Невелике, але постійне фінансування таких відділів трансферу технологій дозволяє виготовити прототипи продукції. Зокрема, Свен Ландж навіть приклад успішної кооперації між компанією «Andres», що займається виробництвом скла та Тартуським університетом, в

якому були виготовлені зразки скла з електрично-керованою прозорістю, так звані „розумні скла” (на мові оригіналу - «smart glass»). Технологія виявилася порівняно дешевою і була запатентована спільно із компанією по виробництву скла Andres. Ця компанія планує підняти свій річний обіг з 2 до 5 мільйонів Євро у 2016 році завдяки серійному виробництву „розумного скла” [5].

Стосовно співпраці між університетами і підприємствами нашої держави, то перші кроки вже зроблено, зокрема налагоджений зв'язок між Уманським національним університетом садівництва і його давнім партнером, одним із лідерів сільськогосподарського виробництва в Україні, - «Уманським тепличним комбінатом».

На сьогодні, в Уманському тепличному комбінаті експлуатуються найсучасніші теплиці європейського зразка, у яких реалізовані новітні розробки вітчизняних науковців та досягнення в області вирощування овочів у закритому ґрунті. Співпраця ґрунтується на можливості студентів проходити практику в комбінаті, успішно працевлаштовуватися випускникам вузу, науковцям приймати активну участь у процесі виробничої діяльності, а також можливість впроваджувати в експериментальному режимі розробку інноваційної продукції.

Переваги виходять за рамки партнерської співпраці. Позитивні результати полягають не тільки в тому, що студенти мають можливість запропонувати власне бачення та ідеї стосовно покращення виробничого процесу, а й можливості працевлаштування на даному підприємстві та здобути цінний досвід на прикладі реального процесу діяльності.

Хотілося б відзначити дещо інший об'єкт співпраці на теренах України, а саме: 11 червня у Хмельницькому національному університеті відбулася конференція «Співробітництво підприємств в рамках LCOI System. Можливості інвестиції в Польщі і Європейському союзі». Організаторами конференції виступили товариство „Lokalna Grupa Dziatania – Wokot Lysej Gory”, «Lokalne Centra Obstugi Inwestora Eastern Europe Gateway», «Місцеві Центри Обслуговування Інвестора Східноєвропейська Брама» та Генконсульство Польщі, які презентували підприємцям регіону нові можливості бізнесу в Польщі. Були представлені локальні центри обслуговування інвесторів, які діють у Східній Польщі та інтернет-ресурс, за допомогою якого можна знайти бізнес-партнерів і вибрати місце для інвестування в Польщі. Шість таких центрів діє у п'яти воєводствах Польщі. Також презентували портал LCOI.PL. Це ресурс, де зібрана інформація про 13 тис. підприємств Східної Польщі та про близько 900 інвестиційних пропозицій, у межах яких польські та українські фірми можуть налагодити співпрацю у сфері інвестицій.

Така співпраця корисна для налагодження контактів та сприяння розвитку ефективної співпраці між українськими та польськими підприємствами в області бізнесу та інвестицій. Бізнес-експерти

ознайомлюють учасників з механізмами пошуку партнерів та інвесторів з обох сторін, інвестиційних ринків та ринків збуту, вигідного позиціонування та реклами власних підприємств. Інформація зможе допомогти підприємствам у пошуку партнерів, інвесторів й інноваційних пропозицій, налагодженні контактів та співпраці.

Як інформував ZAXID.NET, у 2012 році поляки інвестували в Україну майже \$900 млн. Україна була восьмою серед партнерів Польщі за обсягами експорту (2011 року посідала дев'яте місце) та 19-ю за обсягами українського імпорту в країну.

В першу чергу, зацікавлені підприємства, які прагнуть розширювати та розвивати свій бізнес в Україні та за кордоном. «Підприємцям з України, країн Східної та Західної Європи, котрі хочуть налагодити співпрацю з партнерами з Польщі, існує можливість презентувати свої підприємства, послуги та інвестиційні пропозиції. Проект – це інформаційна база (бізнес-контакти), Польський господарський атлас – інтерактивна карта, яка дає змогу знайти в тому чи іншому регіоні Польщі інвестиційні пропозиції, Автомобільний бізнес-атлас тощо», – розповів координатор проекту Вітольд Мрочек.[1]

У рамках ще однієї досить потужної співпраці НУБіП України та підприємства «Спеціальні реєструючі системи» університету було передано інтерактивний мультимедійний комплекс, на якій зараз можуть комунікувати як науковці, так і бізнесмени регіону, з своїми іноземними та вітчизняними колегами. Підприємство «Спеціальні реєструючі системи» протягом 10 років займеться інноваційною діяльністю в галузі інформаційних та телекомунікаційних технологій.

Одним з основних напрямків є розробка та впровадження систем мультимедійного мережевого навчання. Більше 700 мультимедійних навчальних класів та лінгафонних кабінетів інстальовані на території України і більше 1500 - за її межами. Також впроваджуються системи дистанційного навчання.

Другим важливим напрямком є розробка систем документування та обробки різноманітної інформації, включаючи аудіо- та відеоінформацію. Багатоканальні системи запису, які розроблені та виготовляються компанією «Спеціальні реєструючі системи», використовуються в таких державних закладах як Міністерство оборони України, Міністерство транспорту та зв'язку, Чорнобильська атомна станція та ін.

Важливим напрямком співпраці НУБіП України та підприємства «Спеціальні реєструючі системи» є використання та вдосконалення вже існуючих розробок компанії в створенні сучасної технологічної основи навчання, яка включає в себе систему дистанційного навчання, мультимедійні мережеві класи, інтерактивні стаціонарні та мобільні комплекси відображення аудіо та візуальної інформації, різноманітні мультимедійні курси, учбово-методичні комплекси, інтерактивні моделі. [2]

Продовжуючи тему співпраці університету з підприємствами на інноваційному рівні, потрібно відзначити досить успішну діяльність Харківського

національного університету радіоелектроніки на рівні ІТ-аутсорсингу. Це відносно нова, але вже популярна економічна модель на ринку України. Одним з напрямків розвитку цієї сфери є співпраця українських університетів з українськими ІТ підприємствами. Для здійснення цієї співпраці в рамках проекту EU Tempus project 530319-Tempus-1-2012-1-DE-Tempus-JPHES “Innovation hybrid strategy of IT-outsourcing partnership with enterprises” («Інноваційна гібридна стратегія ІТ-аутсорсингового партнерства з підприємствами») планується відкриття в Україні регіональних центрів аутсорсингу.

Загальною метою є розвиток співпраці між університетами та підприємствами в Україні з метою підвищення ІТ-освіти для забезпечення ринку ІТ-аутсорсингових послуг професіоналами високої кваліфікації. Конкретними цілями проекту є:

- Реалізація гібридної стратегії партнерства між університетами та підприємствами України за рахунок європейського досвіду ІТ- аутсорсингу.

- Створення основи для партнерства між університетами та бізнес-клієнтами аутсорсингових послуг, а також забезпечення його сталого розвитку.

Основним засобом досягнення цілей, поставлених у проекті, є створення та організація діяльності мережі спеціалізованих навчальних науково-виробничих центрів аутсорсингу (OSTPC – Outsourcing Training and Production Center) в рамках єдиного інформаційного простору України. Задачею цих центрів є координація виконання проектів, залучення фахівців, студентів, аспірантів, викладачів до виконання практичних завдань та навчання. [3]

Отже, розвиток кооперації університетів та підприємств є на початковому етапі становлення, але існують проблеми, які перешкоджають в достатній мірі розвиватися такому процесу, зокрема: низький рівень професійної підготовки підприємців, власників підприємств, менеджерів та студентів-випускників різних університетів, відсутність у багатьох з них можливості отримання кваліфікованої консультації та рівного доступу до інформаційної підтримки.

ВИСНОВКИ

Організація тісної взаємодії вузів і роботодавців - це одне з актуальних завдань розвитку економіки, засноване на знаннях. Дана масштабна задача включає появу нових правових норм та нових

типів договорів, які б сприяли ВНЗ у підготовці фахівців, а підприємствам - в оснащенні кадрами. Теперішній час - період осмислення досвіду і виокремлення найбільш вдалих форм такого співробітництва.

Більшість великих компаній розуміють актуальність цього питання і вже взаємодіють з ВНЗ у справі підготовки молодих фахівців. Найбільш масовою моделлю взаємодії є цільова підготовка фахівців, яка фінансується самим майбутнім роботодавцем; в деяких випадках роботодавці і ВНЗ спільно розробляють програми, націлені неодмінно на задоволення потреб конкретного підприємства.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження можна сказати, що інновації не відбуваються у вакуумі: контекст - економіка, суспільство і бізнес – надають відповідь наскільки легко чи важко відбувається процес інноваційної кооперації. У ході дослідження виявилось, що роль держави була на зразок «слона в кімнаті» і це означає, що вітчизняне виробництво в першу чергу повинно бути захищене у внутрідержавному розвитку і не допускати витік інноваційної технології в інші країни, адже держава втрачає таким чином дуже багато, а також не можна говорити про сто відсотковий позитивний результат співпраці між університетами і підприємствами, адже нереально повністю врахувати дію зовнішніх факторів, зокрема таких як ситуація на ринку, попит і пропозиція досліджуваних товарів і технологій, ставлення бізнесу до розвитку.

Питання співробітництва в Україні потрібно врегулювати на законодавчому рівні, зокрема надати можливість студентам проходити практику на підприємстві не відриваючись від навчання, отримуючи практичний досвід, впровадити дієві зміни до системи «перше робоче місце», а саме - найуспішніших студентів працевлаштовувати університетом на відповідне місце роботи. Переглянути податкове законодавство, зокрема зниження податкового тягаря для підприємств із працевлаштованими студентами, - це зможе безпрецедентно налагодити зв'язки між університетом та підприємствами різних форм власності, так як самі підприємці будуть зацікавлені в збільшенні прибутку за рахунок податкових пільг, і університети будуть мати експериментальну сферу для впровадження інноваційних рішень.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуменна Л., Співробітництво підприємств в рамках LCOI System. Можливості інвестиції в Польщі і Європейському союзу / Гуменна Леся/- ХНУ.- Харків, 2012.
2. Співпраця НУБіП України та підприємства «Спеціальні реєструючі системи» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nubip.edu.ua/node/1535>
3. Інноваційна гібридна стратегія ІТ-аутсорсингового партнерства з підприємствами [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ics.opu.ua/cooperation/manufacturing>
4. Edmondson G. Making industry-university partnerships work: Lessons from successful collaborations / Edmondson Gail // Business Innovation Board AISBL. – London: Science, 2012. - pp. 3-5.
5. Lange S. Examples of success and failure of cooperation in technical sciences between Tartu University (in Institute of Physics) and private companies / Sven Lange // Tartu University. - Tartu: Science, 2012.

Одержано 15.09.2013р.